

Wyrok z dnia 13 grudnia 2010 r.

I UK 222/10

Przepisy art. 78-79 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.) określają zasadę wypłaty zasiłku pogrzebowego lub zwrotu kosztów pogrzebu w udokumentowanej wysokości - oprócz bliskich - także osobom obcym, bez jakiegokolwiek ich różnicowania, oraz na rzecz podmiotów wymienionych w art. 78 ust. 2 tej ustawy.

Przewodniczący SSN Zbigniew Korzeniowski, Sędziowie SN: Beata Gudowska (sprawozdawca), Małgorzata Wrębiakowska-Marzec.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 13 grudnia 2010 r. sprawy z odwołania Ryszarda Ł. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w C. o zasiłek pogrzebowy, na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach z dnia 18 grudnia 2009 r. [...]

o d d a l i ł skargę.

U z a s a d n i e n i e

Wyrokiem z dnia 18 grudnia 2009 r. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach oddalił apelację Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w C. od wyroku Sądu Rejonowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Katowice-Zachód w Katowicach z dnia 17 września 2009 r., którym Sąd ten - zmieniając decyzję organu rentowego - przyznał Ryszardowi Ł. prawo do zasiłku pogrzebowego w wysokości poniesionych przez niego kosztów pogrzebów Henryka S. i Jerzego D. w łącznej kwocie 10.139,80 zł. Ustalił istnienie praktyki kredytowania kosztów pogrzebu przez Ryszarda Ł., jako kierownika działu usług Komunalnego Zakładu Usług Pogrzebowych w K., na podstawie umów zawieranych z członkami rodzin osoby zmarłej, upoważniających go do późniejszego pozyskania z ZUS zasiłku po-

grzebowego i dokonania zapłaty zakładowi pogrzebowemu; członkowie rodzin zmarłych nie podejmowali wówczas starań o uzyskanie zasiłków pogrzebowych. Zgodnie z tą praktyką krewni Henryka S. zmarłego w dniu 15 grudnia 2008 r. i pobierającego w chwili śmierci świadczenie rentowe, oraz Jerzego D., który zmarł 4 stycznia 2009 r. i w chwili śmierci pobierał emeryturę, Renata K. i Jerzy M. upoważnili na piśmie Ryszarda Ł. do zorganizowania pochówku i wystąpienia do ZUS o zasiłek pogrzebowy po każdym ze zmarłych. Pogrzeby odbyły się w dniu 24 grudnia 2008 r. i w dniu 7 stycznia 2009 r., przy czym pogrzeb Henryka S. kosztował 5.267,50 zł, a Jerzego D. 4.872,30 zł.

Stosując art. 79 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm., zwaną dalej ustawą), Sądy przyjęły, że nie zachodzi pierwszeństwo w prawie do zasiłku pogrzebowego krewnych lub innych osób bliskich, w związku z czym uprawnione do zasiłku - jako inne osoby niż określone w art. 77 ust. 1 pkt 4 ustawy - są osoby, które pokryły koszty pogrzebu, z tym tylko, że nie będąc członkami rodziny zmarłego, uzyskują zasiłek pogrzebowy w wysokości udokumentowanych kosztów pogrzebu. Sąd drugiej instancji oddalił zarzuty apelacji organu rentowego, że działanie Ryszarda Ł. i Komunalnego Zakładu Usług Pogrzebowych miało na celu obejście art. 78 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, podnosząc, że zgodnie z fakturami VAT koszty pogrzebów pokrył gotówką Ryszard Ł.

Skarga kasacyjna Zakładu Ubezpieczeń Społecznych została oparta na podstawie naruszenia prawa materialnego, przez błędną wykładnię art. 78 ust. 1 w związku z art. 79 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, polegającą na przyjęciu istnienia prawa do zasiłku pogrzebowego po stronie osoby niebędącej członkiem rodziny osoby wymienionej w art. 77 ust. 1 pkt 4 ustawy, działającej na rachunek nieuprawnionego do zasiłku zakładu pogrzebowego. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie o zmianie w całości wyroku Sądu Rejonowego przez oddalenie odwołania, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Zdaniem skarżącego, Ryszard Ł. nie jest uprawniony do zasiłku pogrzebowego na podstawie art. 78 ust. 1 lub ust. 2 ustawy jako osoba obca w stosunku do obu zmarłych, która tylko formalnie nabyła od Komunalnego Zakładu Pogrzebowego usługę związaną z ich pochówkiem. Jako pracownik przedsiębiorcy pogrzebowego, który sprzedaje

usługi pogrzebowe i jako formalny nabywca tych usług, nie uzyskał podstawy roszczeń o zasiłek pogrzebowy, gdyż działał w imieniu, na rzecz i w interesie swojego pracodawcy (art. 100 k.p. i art. 393 § 1 k.c.), który był rzeczywistym beneficjentem zasiłku. Umowa cywilnoprawna umożliwiająca pracownikowi przedsiębiorcy uzyskanie i zrealizowanie roszczenia o zasiłek pogrzebowy miała - w ocenie skarżącego - jedynie pozór zgodności z prawem i zmierzała w istocie do obejścia wskazanego przepisu. Skarżący podniósł, że podmiotom wymienionym w art. 79 ust. 1 ustawy nie należy podporządkowywać osób fizycznych niespokrewnionych z osobą zmarłą, przy założeniu, że jedynym kryterium przyznania zasiłku jest pokrycie kosztów pogrzebu, bez względu na to, czy osoba taka działa w imieniu własnym i na własną rzecz, czy też na rzecz osoby trzeciej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W związku z brakiem zarzutów kasacyjnych dotyczących naruszenia prawa procesowego Sąd Najwyższy związany był ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego wyroku (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), z których wynikało, że Ryszard Ł. pokrył koszty pogrzebów organizowanych przez zatrudniającego go Komunalny Zakład Usług Pogrzebowych w K. na podstawie upoważnienia do tej czynności przez członków rodziny osób zmarłych i w celu odzyskania wydatku zwrócił się do ZUS o wypłatę zasiłku pogrzebowego w wysokości odpowiadającej poniesionym kosztom. Kwestionowanie jego uprawnienia do tego świadczenia wypływa z przeprowadzonej przez skarżącego wykładni art. 78 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, z której wynika, że zasiłek pogrzebowy dotyczy wyłącznie osób połączonych ze zmarłym jakąkolwiek więzią faktyczną lub prawną.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 1 czerwca 2010 r., II UK 14/10 (niepublikowany), uwzględniając, że zgodnie z art. 78 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach, zasiłek pogrzebowy przysługuje osobie, która pokryła koszty pogrzebu, przeciwstawił się przyzwoleniu na swoiste „wyścigi” w sprawianiu pogrzebu przez dowolne osoby fizyczne lub prawne, a w szczególności przez „łowców pogrzebów”, którzy rodzinę lub inne osoby bliskie zmarłym niekiedy informują o śmierci zmarłych podopiecznych domów opieki społecznej dopiero po sprawieniu pogrzebu, oraz czyniących ze sprawiania pogrzebów przedmiot transakcji handlowych polegających na „sprzedaży

usług pogrzebowych" przez zakłady pogrzebowe w celu uzyskania od organu ubezpieczeń społecznych zasiłków pogrzebowych w wysokości dokumentowanych kosztów pogrzebów. Jednocześnie Sąd Najwyższy wskazał, że przepisy prawa ubezpieczeń społecznych nie wykluczają możliwości sprawiania pochówku przez inne osoby niż członkowie rodziny zmarłego ubezpieczonego lub podmioty ustawowo wymienione w art. 78 ust. 2 ustawy, ograniczył jednak przypadki, w których osoby pokrywające koszty pogrzebu są uprawnione do zasiłku pogrzebowego po zmarłym ubezpieczonym do wysokości udokumentowanych kosztów, nie wyższej jednak niż określona w art. 80 ustawy (art. 78 ust. 1 w związku z art. 79 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach), do takich, w których zmarły nie miał rodziny albo gdy jego wolą było sprawienie pogrzebu przez określone (wskazane) osoby spoza członków jego rodziny.

W ocenie składu orzekającego w niniejszej sprawie, takie ograniczenie podmiotów uprawnionych jest zbyt restrykcyjne, a jego przyjęcie nie respektowałoby woli uprawnionych członków rodziny do przeniesienia uprawnień do zasiłku pogrzebowego na rzecz osoby, która za ich zgodą i z ich woli, chociaż zmarłemu obca, pokryła koszty pogrzebu. Pogląd o nieprzysługiwaniu zasiłku pogrzebowego osobom pokrywającym koszty pogrzebu ubezpieczonych, którzy nie byli ich członkami rodziny, nie ma potwierdzenia w wykładni językowej tego przepisu. Do takich wyników nie prowadzi też wykładnia systemowa. Przepis art. 79 ust. 1 ustawy wprost wskazuje jako osoby uprawnione do zasiłku pogrzebowego osoby, które pokryły koszty pogrzebu, nie dzieląc ich na członków rodziny ubezpieczonego oraz osoby w stosunku do niego obce. Odmienny pogląd, wiążący prawo do zasiłku pogrzebowego w odniesieniu do osób fizycznych z więzią rodzinną z ubezpieczonym, a wobec osób prawnych z faktem pokrycia kosztów pogrzebu (art. 78 ust. 2 ustawy), jest nietrafny i niekonsekwentny oraz prowadzący do pominięcia regulacji art. 78 ust. 1 ustawy. Rozróżnienie praw w zakresie zasiłku pogrzebowego osób obcych i bliskich zmarłym ubezpieczonym zawiera się jedynie w art. 79 ust. 1, zgodnie z którym osoby fizyczne wymienione w art. 77 ust. 1 pkt 4 ustawy mają prawo do zwrotu pełnych kosztów, a osoby niebędące członkami rodziny ubezpieczonego i osoby prawne wymienione w tym przepisie oraz w art. 78 ust. 2 ustawy - w wysokości kosztów udokumentowanych, jednak w kwocie nie wyższej niż określona w art. 80 ustawy. W tym kierunku wypowiedział się Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 23 czerwca 2009 r., II BU 26/08 (niepublikowany), wskazując, że użyte w art. 78 ust. 1 określenie „osoba” obejmuje wszystkie osoby fizyczne i wskazane osoby prawne. W obrębie ogólnej kategorii

osób fizycznych nie zachodzi żadne pierwszeństwo krewnych lub innych osób bliskich przed osobami obcymi; od wszystkich wymagane jest pokrycie kosztów pogrzebu. Tym samym przepisy art. 78-79 ustawy wprowadzają zasadę wypłaty zasiłku pogrzebowego lub zwrotu kosztów pogrzebu w udokumentowanej wysokości - oprócz bliskich - także osobom „obcym”, bez jakiegokolwiek ich różnicowania, oraz na rzecz podmiotów wymienionych w art. 78 ust. 2 (pracodawca, dom pomocy społecznej, gmina, powiat, osoba prawna kościoła lub związek wyznaniowy). Jedynymi podmiotami wyłączonymi z możliwości ubiegania się o zasiłek pogrzebowy, pomimo zorganizowania pogrzebu i pokrycia jego kosztów, są - na podstawie art. 79 ust. 2 ustawy - oprócz Państwa, co jest oczywiste - organizacje polityczne lub społeczne, jeżeli zasiłek nie przysługuje im z tytułu pokrycia kosztów pogrzebu własnego pracownika.

Oddalenie wniosku o zasiłek pogrzebowy w wysokości poniesionych kosztów pogrzebu złożonego przez taką osobę, wymagałoby wykazania świadomego wprowadzenia w błąd organu ubezpieczeń społecznych lub niezastługujących na ochronę prawa ubezpieczeń społecznych praktyk dążenia do przyznania nienależnych świadczeń na podstawie spreparowanych (fikcyjnych) dowodów lub zmowy zakładu pogrzebowego i wnioskodawcy w zakresie „sprzedaży usług pogrzebowych przez zakład pogrzebowy” (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 czerwca 2010 r., II UK 14/10); okoliczności takich nie wykazano.

Mając to na względzie, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 398¹⁴ k.p.c.).

=====